

STICHTING  
EDMOND  
HUSTINX

1961 - 2011



STICHTING  
EDMOND  
HUSTINX



## Inhoud

VOORWOORD	/ 5
IN DE PASTORIE	/ 6
BIJ DE APPELWEI	/ 14
VAN HET WERK	/ 22
MET EEN MUIS	/ 32
NAAR DE LOOIERSGRACHT	/ 38
VOOR MIJN CELLO	/ 46
OP DE KEUKENSTOEL	/ 56
ZONDER VERBEELDING	
(SCENARIO)	/ 66
IETS VAN EEN RUITJE	/ 74
DAT HET GOED IS	/ 80
COLOFON	/ 84



## Voorwoord

### Mecenas met een randje: de gouden Stichting Edmond Hustinx

De Stichting Edmond Hustinx geeft dit boek uit bij gelegenheid van haar vijftigjarig bestaan. Het is haar derde publicatie. De eerste verscheen in 1986 bij het vijftiengjarig bestaan van de Stichting als biografie in woord en beeld van haar oprichter, Edmond Hustinx. In 1998 greep de Stichting de honderdste geboortedag van haar naamgever aan om een beeld van de activiteiten in druk vast te leggen. Sindsdien zijn de werkzaamheden van de Stichting te volgen op de website [www.hustinxstichting.nl](http://www.hustinxstichting.nl) die in dit jubileumjaar in een nieuw jasje is gestoken. In dit boek kijken mensen die zicht hebben op de Stichting achterom en maken een balans op. Maar, met een blik gericht op de toekomst, reiken zij ook frisse ideeën aan.

Edmond Hustinx, een creatieve en talentvolle uitvinder en succesvol ondernemer heeft als modern mecenas met vooruitziende blik zijn kapitaal ondergebracht in de naar hem vernoemde stichting.

De doelstelling van de Stichting is het bevorderen van kunsten en wetenschappen. De gedachte hierachter, die de Stichting vanaf haar oprichting inspireert, is het inzicht dat kunst en wetenschap van essentiële betekenis zijn niet slechts voor cultuur en vooruitgang, maar voor veel meer maatschappelijke elementen zoals de kwaliteit van een democratische samenleving. Martha C. Nussbaum beschrijft dit in haar onlangs verschenen boek *Not for Profit. Why Democracy Needs the Humanities*.

Naast de gebruikelijke voorwaarden is voor ondersteuning steeds doorslaggevend een bevestigend antwoord op de vraag of:

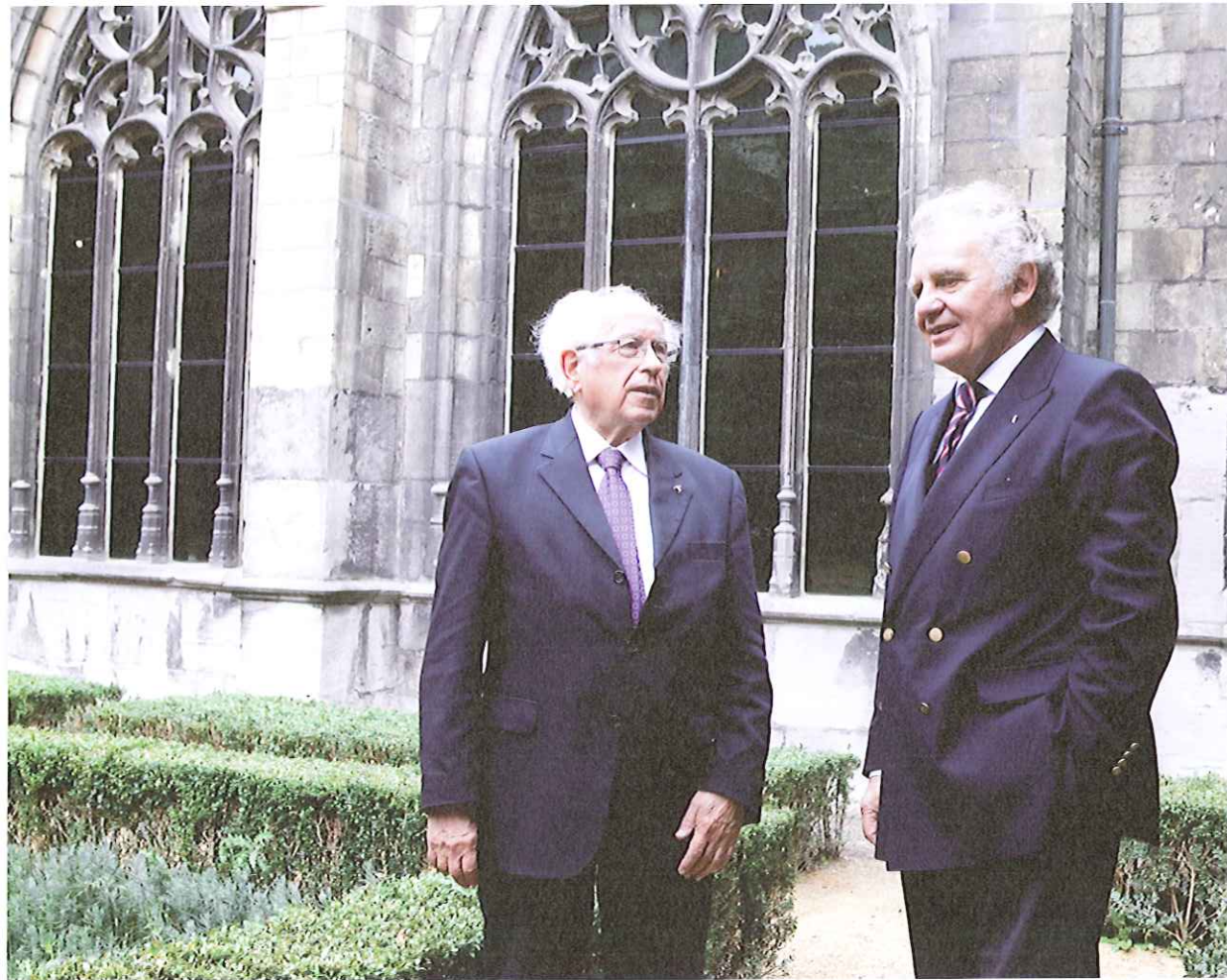
- een investering in de regio Maastricht, maatschappelijk van onderscheidend belang is,
- de cultuur in brede zin, professioneel dan wel amateuristisch van aard, effectief gediend wordt,
- bijdraagt aan het passend honoreren van bewezen talent op natuurwetenschappelijk gebied dan wel het behouden en ontwikkelen van jong wetenschappelijk talent,
- aan de Stichting zelf voldoende ruimte geboden wordt zich te manifesteren.

In haar eerste 50 jaar heeft de Stichting in Maastricht vaste voet aan de grond gekregen in de wereld van kunsten en wetenschappen. Dat is mooi voor de Stichting maar vele malen belangrijker voor de prijswinnaars, hun universiteit, hogeschool of academie, de vele amateurgezelschappen, ons cultureel erfgoed en niet in de laatste plaats voor onze stad.

Wij gaan als bestuur, met dank aan de geïnterviewden, met nieuw elan en vol enthousiasme beginnen aan de tweede helft van de "Gouden Eeuw" van de Hustinxstichting.

#### Hans Paulussen

voorzitter



—  
ALS JE WILT  
BEHOUDEN  
WAT JE HEBT,  
ZUL JE MOETEN  
VERANDEREN.  
—

# IN DE PASTORIE

Een gesprek met

FONS KURRIS  
EN  
JEAN JACOBS

In 1995 ontwierp beeldend kunstenaar Marien Schouten met steun van de Hustinxstichting drie ramen voor de Onze Lieve Vrouwe Basiliek Sterre der zee. Het sobere ontwerp dat lelies en kruisen combineert, is gemaakt van albast, een lichtdoorlatend natuursteen. In die tijd leek er sprake te zijn van een heuse trend in modern gebruik van glas-in-lood-achtige materialen door beeldend kunstenaars. In een stuk over deze artistieke trend beschrijft verslaggever Lucette ter Borg de indruk die het werk van Schouten op haar maakte:

‘Onder de kruisgewelven van lichtgeel zandsteen zweven lelies en kruisen in blank albast. De bloemen en kruisen zijn gevat in lood, de ramen verstevigd met horizontale messing strips. Het is alsof je via tralies naar de symbolen van reinheid, zuiverheid, lijden en wederopstanding kijkt. Zo nu en dan aait een schaduw het albast. Dat zijn de witte stapelwolken in de blauwe lucht boven Maastricht.’ (ter Borg 1995)

---



### Durf

Pastoor Wagenaar gaf destijds de opdracht aan de kunstenaar. 'De oude ramen' vertelt hij 'waren in een slechte staat. Zo ontstond het plan om nieuwe ramen te laten ontwerpen. Het kunstminnende deel van de parochie was erg enthousiast, maar ongetwijfeld vond een deel ze veel te modern.' Pastoor Fons Kurriss herinnert zich nog de laatste nagalm van het rumoer in de parochie rond deze ramen toen hij in 2000 als pastoor van Sterre der zee begon. 'Die beruchte albasten dingen! Er waren mensen die zeiden, er zijn toch ramen, waarom moeten we deze uitgave doen! Ik heb alleen gedacht: Wat zijn dat heel mooie ramen. Als er iets past bij de Romaanse soberheid van dit gebouw dan is het wel die symboliek van de geknakte lelie die in haar uiterste soberheid zo veel suggereert.' Deze ramen, vervolgt hij, zijn nu typisch iets voor de mensen van de Hustinxstichting. Het was immers een controversieel ontwerp met liefhebbers en tegenstanders. 'Een project met twee kanten. En zij hebben het gedurfd!'

Pastoor Kurriss praat over de durf van de stichting op een warme nazomeravond in de pastorie naast de Onze Lieve Vrouwe Basiliek. Tegenover hem zit zijn goede bekende, de Maastrichtse oud-wethouder van Cultuur Jean Jacobs. Deze koppelt de durf van de stichting aan de grondlegger en naamgever ervan, Edmond Hustinx. Deze charismatische en onorthodoxe man 'vond het de moeite waard om grenzen op te zoeken.' In de geest van Edmond Hustinx heeft de stichting er volgens Jacobs 'buitengewoon plezier in om steun te verlenen aan initiatieven die op het grensvlak van cultuur en wetenschap een stap voorwaarts lijken te gaan zetten.' En dat is bijzonder. 'Dat is niet alle subsidiënten in dit leven gegeven. Vaak zijn ze behoudend en ondersteunen ze de gevestigde richting.' 'Inderdaad' valt Kurriss hem bij 'ligt bij veel stichtingen de doelstelling al vast.' Het project moet zich dan schikken naar die doelstelling. Bijzonder is een fonds dat 'stimulerend en niet alleen consoliderend is.'

### Veranderen

Het belang van de stichting, zo schetsen beiden, is de natuurlijke affiniteit met het nieuwe, het onorthodoxe. Woorden als aanjagen, uitlokken en injecteren vallen. Jean Jacobs vertelt dat hij mensen naar de stichting verwees 'als het ging om wat ongebruikelijke projecten met een verrassend, innovatief karakter.' En pastoor Kurriss is in de veronderstelling, vanuit zijn ervaringen in het verleden als docent aan het Conservatorium, dat de stichting vooral jonge mensen stimuleert. Hem staat bij dat ze kleine, beginnende, experimentele initiatieven steunden. Hij associeert de stichting vooral met levende cultuur en met een rol als vlottrekker. Pastoor Kurriss is daarom verrast te horen dat ook de vele restauraties van onder andere het orgel Hustinx' steun hebben gehad. Maar dat is zeker terecht. Het Séverin-orgel uit 1652 heeft immers een 'regionale topwaarde.'

Staan deze twee beelden van de stichting dan tegenover elkaar: het aanjagen van jong, grensoverschrijdend talent en het bewaren van materieel erfgoed? 'Nee!' roept Jacobs. 'Als je wilt behouden wat je hebt, zul je moeten veranderen. Niet veranderen in die zin dat je jezelf verloochent, of dat je je wezen kwijtraakt. Nee, je wezen moet mee.'





## Verzinnen

Het wezen van Sterre der zee, bijvoorbeeld. Kurris verwijst naar een gesprek dat Jacobs en hij net die middag hebben gehad, onder andere met medewerkers van de universiteit. Dat ging 'over de vraag hoe de Onze Lieve Vrouwe Basiliek, een gebouw met zoveel traditie, zich beter kan profileren. Nu werken we met goedwillende, hardwerkende vrijwilligers. Dat betekent dat we niet verder komen dan de deuren openzetten en zorgen dat het er mooi uit ziet. Maar hoe,' vraagt pastoor Kurris 'kun je een stap verder zetten? Hoe kun je mensen naar binnen leiden naar hetgeen dat in dat gebouw leeft, dat daar straalt? En daarnaast, hoe zou je het gebouw wat meer naar de maatschappij toe kunnen draaien? Heeft dat wat je in die basiliek kunt vinden nog enige werfkracht? Of is er alleen maar een museale waarde?'

Initiatieven die zich met dergelijke vragen bezighouden zouden, net als indertijd de ramen van Marien Schouten, de steun van de stichting verdienen. En nu ze toch bezig zijn, kunnen ze nog wel wat dingen noemen waarvan ze zeggen, dat zou echt iets voor de Hustinxstichting zijn. 'Ik verzin het ter plekke!' glimlacht Jacobs. 'Een leerstoel Christelijke Cultuur. Begin eens een jaar. Niet vanuit een notie van restauratie en angstvallig vasthouden aan het verleden, maar omdat onze West-Europese samenleving geheel op die traditie gebouwd is, daar vanuit opereert en zich ook daar vanuit tot anderen verhoudt.' Aan de tafel in de pastorie worden de heren steeds enthousiaster over een stichting die 'zou kunnen zeggen: als wij dat identificeren als iets dat de moeite waard is, dan mag het onderwerp twintig eeuwen oud lijken, maar de manier waarop we het aanpakken is een wat andere.'

## Zwembad

De gedachten waaiëren uit van het fysieke gebouw van de basiliek, via die leerstoel die 'aandacht zou besteden aan de Christelijke drijfkurk van onze samenleving,' naar een mogelijke rol voor de stichting in de toekomst van de stad Maastricht. Jacobs formuleert vragen naar aanleiding van het invloedrijke werk van Richard Florida over *Creative Cities*. 'Klopt het dat een creatief klimaat in een stad ook van invloed is op de innovatieve kracht van een stad. Werkt dat? Maastricht wil zich kandidaat stellen voor de titel van Europese culturele hoofdstad in 2018. Wij hebben ons steeds in het kader daarvan afgevraagd of een verbetering van het culturele klimaat van Maastricht creatieve mensen zou aantrekken die hier willen wonen, werken en hun kinderen willen laten opgroeien. Stel nou eens dat de Hustinxstichting daar een congres over zou financieren! Of zoeken we het in de verkeerde richting? Is het veel belangrijker om, ik noem iets, een goed zwembad te bouwen?'

Een zwembad. Zou dat het type innovatieve, onorthodoxe, grensoverschrijdende project zijn dat de stichting wil financieren? Hield Edmond Hustinx eigenlijk van zwemmen?

Lucette ter Borg (1995) 'Glas laat licht door en daarmee God; Moderne kunstenaars en het stuurse glas-in-lood,' *NRC, Cultureel Supplement*, pg. 3.



—  
DIE BERUCHE  
ALBASTEN DINGEN!  
—



Een gesprek met

FELIX VAN  
DE BEEK

BIJ DE  
APPELWEI

De voordeur zwaait open. Het huis is vijfenveertig jaar geleden 'voor een prikkie' gekocht. Het was een oude herberg. Nu staat de keukentafel op de tweehonderd jaar oude natuurstenen tegels onder lage balken en een geel plafond. Helemaal zelf opgeknapt. Op tafel ligt het prototype van een boek dat beeldend kunstenaar en monumentaal vormgever Felix van de Beek maakt met zijn dochter die grafisch vormgever is. Het is een ode aan zijn moeder. 'Kijk hier, dit is een zandbak, die had mijn vader twee meter hoog gemaakt, dan konden we er niet uit.' In de gang jankt klagerig de hond. Hij is oud en dementerend. Boven 'barst het van het werk.' De wanden hangen vol met heel fijne, nauwkeurige tekeningen van schelpjes, schelpjes, schelpjes - 'heerlijk, daar hoef je niet bij na te denken' - naast grote abstracte werken in heldere kleuren, blauw en groen: 'klank en kleur, dat vind ik mooi.' Opgeprikte posters en vergeelde krantenartikelen verhalen van eerder werk, een gevangenis in Amsterdam, de *Siegfriedlinie* in Lammersdorf. Recht tegenover de ingang van één van de vele atelierruimtes hangt een enorm blad ingelijst tegen een steenrode achtergrond. Uit de tuin. Er was geen boek waar hij in paste, dus is hij geprepareerd tussen grote stukken karton. Op de grond liggen recente, schetsachtige pastels: 'de vrouw, weet je wel?' Verspreid door de ruimtes staan maquettes van zijn monumentale opdrachten, ronkende kachels en een radio die op de achtergrond zachtjes mee kletst. Felix van de Beek schenkt oploskoffie en smakelijke anekdotes. Aan de keukentafel vertelt hij alles: bulderend, trots, genereus en idiosyncratisch. 'Alsof er een fles champagne open knalt!' En, lacht zijn dochter, er zit geen knopje op. *Welcome to The World According to Felix van de Beek.*





—  
DE MENSEN DIE  
OP DE TRAP ZITTEN  
VOELEN GEEN  
MYSTERIE.  
ZIJ HEBBEN EEN  
LEKKERE WARME  
KONT.  
—





### Mooie boel!

Van die wereld zie je niets in het monument dat hij maakte voor de Maastrichtse scheikundige en Nobelprijswinnaar Peter Debye. De twee halfronde bogen van roestvrij staal die leunen op een plus en een min in het stille water van een vijver ogen helder en strak. Met het ontwerp van de omringende trap en het plein heeft Van de Beek het stramien van het ziekenhuis willen uitbreiden. 'Zodat het onderdeel werd van het gebouw. Niet zomaar een tuintje!' Het academisch ziekenhuis in Maastricht was in 1992 af. Ertegenover stond alleen dat 'kleine, lelijke gebouwtje van de universiteit.' Daartussen 'was niks, helemaal open, rotzooi. Ze zaten er echt mee in hun maag, met dat buitengebied.' Nu kwam het toevallig zo uit, dat Jan Carpay, de toenmalige voorzitter van de Raad van Bestuur van het ziekenhuis, langs was bij de kunstenaar. 'In die tijd had je die 1 procent regeling' om kunst aan te schaffen voor in het ziekenhuis, 'maar ze waren mij vergeten. Mooie boel! Toen is hij langs geweest om schilderijen uit te zoeken en zag hij mijn maquettes staan.' Min of meer tegelijkertijd kreeg hij een telefoontje van Léon Minis van de Hustinxstichting: 'een man van goud, net als zijn hele familie!' De stichting wilde graag een monument laten maken voor Peter Debye. Een mooie samenloop van omstandigheden. Van de Beek ontwierp een plein met in het midden een vijver met daar weer middenin een rank beeld, het monument voor Debye.

Om te zorgen dat de kunstenaar inzicht had in het werk waar Debye de Nobelprijs voor had gekregen 'stuurde de stichting een professor langs om het me allemaal goed uit te leggen. Die man begon tekeningetjes te maken van een bolletje en hij zei "dat is het moment tussen de polen, het *dipool* moment." Het heeft iets te maken met spanning, elektriciteit, bliksem, dat soort dingen...' Op de website van de stichting staat een korte uitleg: 'In de simpelste vorm is dat een combinatie van een positieve lading en een even grote negatieve lading op relatief kleine afstand van elkaar. In zijn boek over de polaire moleculen ging Debye er vanuit dat bijna alle moleculesoorten als

elektrische dipolen kunnen worden beschouwd.' ([www.hustinxstichting.nl](http://www.hustinxstichting.nl)) Na het bezoek van de professor begint de kunstenaar te tekenen. 'Van alles, met prisma's, met lichteffecten. Wat zou ik nou eens maken? Dat is altijd de vraag. Nu was ik gek op Michelangelo, als student al. En toen zag ik God de vader en Adam, je weet wel, op het plafond van de Sixtijnse kapel, met die vingers. *Dat is het!* Het moment tussen die twee. Het moment van de schepping, het leven, het licht. Dàt wilde ik visualiseren.'

### Hebbes

Toen de maquette klaar was, kwamen ze allemaal kijken, van het ziekenhuis, de stichting, de gemeente, 'de droogstoppels, de bobo's. Ik loer altijd naar hun gezichten om te kijken hoe het valt. En ik zag dat ze het heel mooi vonden. Ik dacht, ik heb ze te pakken!' Maar ze zagen niet wat het belangrijkste was. 'Het is er lawaaierig, koud en rommelig. Om dat hele ziekenhuis van jullie, zei ik, zit geen mens!' Om dat te verhelpen heeft Van de Beek 'een trap ontworpen om het niveauverschil te overbruggen van de weg voor het ziekenhuis naar dat stomme gebouwtje van de universiteit. Die trap moest van hardsteen worden. "Oh," zeiden ze, "hardsteen... dat is wel duur." Maar hardsteen vult zich met de warmte van de zon, dus de trap zit zodra het mooi weer is de hele dag vol.'

Felix van de Beek had ze te pakken, maar het duurde tot 1998 voor het beeld er stond. Volgens de kunstenaar vonden ze het hardsteen echt te duur en wilden ze beton gebruiken. Hij is blij dat dat niet is doorgegaan, maar een deel van het ontwerp is nog altijd niet uitgevoerd. De kunstenaar wijst het aan op de maquette die hij nog altijd bewaart. Er zijn aan weerszijden van het plein twee torens gepland van de architect Oswald Mathias Ungers, die een totaalvisie voor het gebied had ontwikkeld. Op de maquette is een plekje zichtbaar waar een paar bomen staan. 'Dat? Ah! Dat is de appelwei. Die moest en zou er komen, omdat de hobby van Debye appels kweken was.'

Vertel hem niets over het levensverhaal van Debye, Van de Beek heeft het honderden keren moeten aanhoren: van het dipoolmoment tot appels kweken, tot hoe hij woonde in de Maastrichte hoerenbuurt en nog veel meer. 'Fantastisch verhaal!' Van de Beek heeft ook warme herinneringen aan een bezoek van de zoon van Debye. Dat maakt hem extra ontstemd over de commotie die in 2006 ontstond. 'Ik heb me boos gemaakt toen iemand hier in Maastricht zei dat ze alles van Debye moesten verbranden. Ik zeg niet wie dat was, maar het was een loeder van een vent! Hij zei dat ze dat borstbeeld van Debye uit het stadhuis in de Maas moesten flikkeren. Al was Debye zo slecht als Hitler geweest, als mijn monument er staat, gaat het niet meer weg!' De kunstenaar verdedigt in één beweging zijn persoonlijke ontmoetingen, zijn werk en zijn autonomie: die zoon was aardig, dat hardsteen komt en dat beeld blijft!

Het Debye monument was niet alleen het verdedigen waard, het voedde ook het werk van de kunstenaar. Nadat hij de opdracht van ziekenhuis en stichting had aanvaard, is de kunstenaar nog 'het hele jaar bezig geweest met plus en min. De opdracht, het moment van Debye en wat ik allemaal dacht naar aanleiding daarvan waren mijn inspiratiebron geworden.'

### Dichtbij

De in Roermond geboren kunstenaar vindt het nog altijd een van zijn belangrijkste opdrachten. 'Ik dacht, ik moet hier verschrikkelijk mijn best op doen, ik word al wat ouder. En het was een goede kans om iets moois in Limburg te maken, dat had ik weinig gedaan.' Niet dat het werk daarmee Limburgs of Maastrichts wordt. Zeker niet. Kunst is 'nooit van de streek.' Het is wel van de plek en het is een 'uitstekende plek, door alle jonge mensen, de studenten die er veel komen.' Maar het had ook ergens anders kunnen staan. 'Waarom staat het niet op het Koningsplein? Of op het Vrijthof! Dan had ik het in de lucht gehangen. Dan had ik iets vreemds gedaan, tussen de kerktorens.' Nu staat het eigenlijk min of meer toevallig in de stad waar

hij zelf woont. En dat is gewoon handig, 'dan kan ik er makkelijk heen. In Vaals ga ik ook wel eens op mijn plein zitten.'

Felix van de Beek zit nu nog wel eens op zijn trap van hardsteen. Dan gaat hij 'er tussen zitten, 's zomers. Dan ga ik zitten luisteren. In het begin zei ik dan wel eens zoiets als 'lekker weer, hè?' En dan zuchtten de mensen: 'Oh, wat is ut heij plezierig.' En dat is zo. Het is er warm en als je precies voor dat beeld op die trap gaat zitten en je kijkt ernaar, dan gaat dat helemaal om je heen. Want die bogen zijn heel groot.'

Gaat hij daar zitten omdat hij wil weten hoe zijn werk valt? Om die vraag te beantwoorden, praat de kunstenaar over het mysterie van kunst. 'Ze vragen wel eens waarom ik niet meer exposeer. Maar, ik *maak* het toch? Het moment dat ik wil hebben, dat heb ik. Dat is het moment dat ik denk, dat is goed.' En 'als ik dat voel, dan voel jij het ook. Dat is een mysterie.' Maar bij zo'n beeld, legt hij uit, is er daarnaast iets anders aan de hand. Dan 'gaat het er meer om dat je dat *kunt*. Dat je het kunt maken.' En de mensen die op zijn trap zitten? Die voelen geen moment, geen mysterie. Zij zitten daar om te genieten. 'Dan gaat het niet over dat monument, maar dan gaat het erom dat het daar zo mooi is en dat ze een lekker warme kont hebben, weet je wel.'

# VAN HET WERK

Gesprekken met

SUCHAN KINOSHITA  
EN  
JANNEKE JANSSEN

—  
IK VIND DAT EEN  
MOEDIGE SITUATIE.  
MAASTRICHT  
ZOU ALTIJD DAT  
SOORT DINGEN IN  
STAND MOETEN  
HOUDEN.  
—



Luiers, denkt ze, of schulden. Het geld zal in ieder geval al op zijn geweest voor ze de prijs kreeg. Suchan Kinoshita, beeldend kunstenaar te Maastricht schatert het uit. In 1999 kreeg ze de Edmond Hustinxprijs beeldende kunst. 'Het was een leuke verrassing. Echt onverwacht.' Daarbij is deze prijs een luxe omdat 'je er zelf niets voor in hoeft te leveren. Het is puur op grond van je werk. Dat is een cadeautje.' De kunstenaar meent zich te herinneren dat de prijs niet zozeer een specifiek werk betrof, als meer haar hele oeuvre. 'Ik heb het ervaren als een honorerings van mijn gehele werk.' Ze vond het ook 'een beetje ongemakkelijk omdat je een openbare bevestiging krijgt, terwijl je werkt zonder die bevestiging te zoeken. Daar gaat het niet om.'

### Moedig

Toch is ongemak geen onverdeeld negatieve aanduiding voor Kinoshita. Om te snappen waarom, moeten we eerst langs het juryrapport en langs Maastricht. Het juryrapport benadrukt dat Suchan Kinoshita deel is 'van een talentvolle generatie kunstenaars, die met ambitie en goed geïnformeerd werkt in Maastricht. Verheugend is het te constateren dat deze generatie niet uit Maastricht vertrekt maar Maastricht juist als een plek ziet waarin en van waaruit men tentoonstelt en deelneemt aan het discours over actuele kunst' ([www.hustinxstichting.nl](http://www.hustinxstichting.nl)).

Geconfronteerd met deze beschrijving, moet Kinoshita even nadenken. Ze bekent dat ze in het begin 'helemaal niet zo'n fan' van Maastricht was. Nu ziet ze de waarde van de stad vooral in de contrastrijke, spannende plaats die Maastricht op twee manieren is. Ze legt uit wat ze bedoelt. De betekenis ligt voor haar 'in de locatie vlak bij België en Duitsland, veel meer dan in Maastricht zelf.' Daar op de grens is er 'veel meer uitwisseling met andere werelden, met België en Duitsland. En Limburg is ten opzichte van Nederland ook een soort buitenbeentje, toch, met zijn eigen realiteit?'

Inmiddels is ze gehecht aan de stad, maar wel 'door die positie, die context.' Daarnaast is Maastricht zelf evenzeer een context. 'Maastricht laat plekken toe als de Jan van Eyck Academie. Een instituut dat bijzonder, internationaal en eigenzinnig durft te zijn. Dat is heel belangrijk.' Natuurlijk, er is kritiek op dit postacademische instituut voor beeldende kunst. 'Dat het te elitair is, te veel een eilandje.' Maar, betoogt Kinoshita, 'je kunt ook zeggen dat Maastricht kennelijk een plek is die zoiets waardeert. De Jan van Eyck *mag* hier een eiland zijn. Het hoeft zich niet direct te verhouden tot de directe omgeving.' En daar komt Kinoshita's waardering voor ongemak om de hoek kijken: 'Je krijgt een spanningsveld tussen de plek en de omgeving omdat ze - Maastricht en haar omgeving én de Jan van Eyck en zijn omgeving - niet onmiddellijk *compatible* zijn. Ik vind dat een moedige situatie. Maastricht zou altijd dat soort dingen in stand moeten houden.'

Misschien neemt Kinoshita het ongemak dat hoort bij het ontvangen van een prijs voor lief van een fonds dat juist deze kanten van Maastricht koestert?





—  
MATT MULLICAN  
WAS DOL OP  
MIJN KLADJES!  
—

0.07.42 > 16, 17  
 0.07.43 > 16, 13, 19, 11  
 0.07.54 > 16, 13, 19, 11  
 0.07.57 > 25, 13, 19, 11  
 0.07.58 > 13, 19, 11, 23, 17  
 0.08.02 > 13, 16, 19, 17, 23  
 0.08.06 > 11, 16, 25, 17, 25  
 0.08.57 > 3(?) , 11, 17, 25  
 0.10.54 > 13, 19, 17  
 0.11.08 > 16, 11  
 0.11.15 > 17  
 0.11.26 > 11, 13, 17  
 0.11.29 > 11, 16, 17  
 0.11.31 > 11, 13, 17  
 0.11.35 > 23, 17, 17  
 0.11.58 > 12  
 0.11.59 > 17, 23  
 0.12.05 > 3, 11  
 0.12.16 > 11, 13, 17  
 0.12.56 > 1, 13  
 0.14.23 > 11, 13, 23  
 0.14.22 > 1, 13, 2  
 0.14.48 > 1, 11

17  
 23, 17, 11  
 23, 11  
 17, 6  
 23, 17,  
 12, 17, 11  
 23, 11  
 21  
 23, 11, 17  
 12, 17, 11  
 25, 17  
 25, 23, 16  
 23, 11

0:30:02 > 0, 1  
 0:30:15 > 1, 6  
 0:30:41 > 23, 1  
 0:30:44 > 1, 6  
 0:31:04 > 23, 12, 1  
 0:31:10 > 17, 1, 23  
 0:31:31 > 8, 23  
 0:31:32 > 11, 23, 4  
 0:31:37 > 11, 23, 24  
 0:31:39 > 1, 23  
 0:31:42 > 11, 23, 20  
 0:31:57 > 23, 17, 11  
 0:32:03 > 4, 11  
 0:33:04 > 4, 11, 17  
 0:33:24 > 4, 11

want  
 ↓

 P

playing with objects on table

Holding newspaper

First 3 minutes en last  
 minutes of every tape

### Momentopname

Het juryrapport rept van een kunstenaar die 'direct met het publiek' communiceert 'door de actieve deelname van de bezoekers aan haar acties en installaties' (ibid.). Kinoshita's werk wordt door meerdere disciplines - beeldende kunst, muziek, theater - gevoed en is van allerlei materialen gemaakt. Wat gewoon is, wordt bij haar een vervreemdende en verrassende ervaring (zie over haar werk bijvoorbeeld de tentoonstellingscatalogus Kinoshita 1998). Zo ook tijdens de uitreiking van de prijs. Kinoshita besloot twee performances te doen: de luidspreker en de schrijfmachine. Bij de schrijfmachine performance vallen de getypte vellen meteen op een hoopje. 'Ik wilde iets doen met het idee dat je iets maakt dat weer oplost, net als zo'n prijs. Het is een momentopname, het heeft geen vaste waarde.'

Niet alleen wat je waardeert, maar ook hoe je waardeert is aan verandering onderhevig. De Hustinxstichting is in het afgelopen decennium overgestapt van het uitreiken van een prijs voor beeldende kunst naar het aanbieden van een *residency*. Kunstenaar Matt Mullican is de eerste die op deze manier steun van de stichting krijgt. Kinoshita, vanuit Hedah (een centrum voor hedendaagse kunst in Maastricht) betrokken bij deze *residency*, legt uit dat het idee is 'om iemand een aanwezigheid te geven' in de stad. Zij vindt het 'een goed idee, maar het idee is niet zo belangrijk, het gaat om de realisatie.' En hoe het loopt, hangt af van de praktijk van de kunstenaar. Het is 'de uitdaging om in gesprek met de kunstenaar een constructie te ontwikkelen die zin heeft, gedacht vanuit het werk.' Bij 'Matt Mullican hadden we een heel proces nodig om zijn *residency* om te toveren. In plaats van zijn aanwezigheid, is er nu sprake van een *residency* van het werk.'

### Orde

Mullican doet al sinds de jaren '70 performances waarbij hij zelf onder hypnose is. Van deze optredens zijn videoregistraties gemaakt. Hij wilde al heel lang 'terugblikken op al deze performances, ze onderzoeken en er een nieuwe reflectie op,

of een nieuwe orde in creëren.' Mullican's performances onder hypnose zijn te begrijpen als een soort uitvergroting van een totaal subjectieve positie. Vanuit een radicale onderdompeling in die positie, verlies je je vermogen tot oriëntatie, tot een perspectief op je eigen toestand (zie bijvoorbeeld Brams & Pültau 2009). Deze *residency* stelt de kunstenaar in staat om een geordend perspectief op deze ervaring te ontwikkelen. Janneke Janssen, afgestudeerd aan de Academie Beeldende Kunst Maastricht als grafisch vormgever, vertelt: 'Hij wilde dit echt heel graag. Hij is op zoek naar patronen in de performances die hij onder hypnose doet, dus buiten bewustzijn om.'

Patronen zoeken. Daar is Janneke Janssen nu druk mee bezig. In haar atelier laat ze de tabellen op *Excel sheets* zien die ze maakt om de videoregistraties goed te kunnen analyseren. Ze heeft eerst van twee video's 'alles wat ik zag' opgeschreven. Toen is ze in overleg met de kunstenaar en met Koen Brams (die als directeur van de Jan van Eyck academie en als bestuurslid van de Hustinxstichting bij de *residency* betrokken is) 'een heel coderingssysteem' gaan bedenken met vijftientig categorieën waarmee ze nu de video's codeert. De codes zijn van dagelijkse handelingen die ze in het Engels benoemt zodat Mullican ze kan lezen: '*touching face, sleeping, walking, singing, screaming.*' Een heel belangrijke is bijvoorbeeld '*drinking*, voornamelijk koffie.' Om overeenkomst over de coderingen te krijgen, moesten ze tijdens het gesprek alle drie af en toe de dagelijkse handelingen van de kunstenaar nadoen, lacht Janssen. Toch blijkt gaandeweg soms dat een nieuwe categorie bijgevoegd moet worden. 'Nu komt er een nummer zesentwintig bij' legt ze uit. 'Hij blijkt namelijk zelf ook te filmen tijdens een paar performances. Je ziet dan dingen die je wel volgens het systeem kan coderen, maar daarnaast zie je dat filmen. En die handeling hadden we nog niet benoemd.'

## Werken

Janssen denkt hardop na over het coderingswerk. Er zijn onderdelen van de performances die buiten het systeem blijken te vallen. Deze zijn zowel voor Janssen als voor Mullican juist interessant. Zo is er 'een overgang te zien in de performances van een soort kinderlijkheid die hij heeft naar een uitdrukking van een heel oude man. Dat vat je niet met deze categorisatie.' Tegelijk gaat ze gedurende en door het werk 'steeds meer zien.' Mullican blijkt bijvoorbeeld 'een soort schoonmaakachtige bewegingen te maken voordat hij van het podium afgaat. Dat merkte ik pas na verloop van tijd op.' Dat zie je pas door zo analytisch en nauwkeurig te kijken. Als straks de ongeveer dertig performances zijn geanalyseerd - ze schat dat dat zo'n vijftwintig uur per video kost - zal ze de handelingen van elke categorie vanuit alle performances samenvoegen tot zesentwintig nieuwe registraties.

Het is werk dat veel concentratie vergt. Ze kan het niet te lang achter elkaar doen. Maar Janssen merkt dat zo geconcentreerd en intensief kijken en coderen een heel specifiek effect heeft. Omdat de kunstenaar optreedt onder hypnose worden zowel het publiek dat live aanwezig is, als Janssen aan haar computer tot radicale voyeur gemaakt van iemand die - weliswaar gewild - niet meer weet wat hij wil. De analyserende houding die het coderen vergt, geeft Janssen een manier om deze beelden, indrukwekkend en soms pijnlijk intiem, te hanteren.

Als niet Matt Mullican een residency doet in Maastricht, maar zijn werk hier resideert, wat betekent dat dan voor de status van Janssen's werk? Wat zijn haar overwegingen, oplossingen, concentratie, precisie, kladblaadjes en *Final Cut Pro files* eigenlijk? De Excel sheets die Janssen maakt vormen input voor Mullican's eigen begrip van zijn werk, maar ze zijn ook 'het geraamte' van het werk. Janneke vertelt dat de kunstenaar meteen 'dol' was op de Excel sheets, 'vooral op de kleurcodes die

ik gebruik. En zelfs op mijn kladjes!' Nu heeft hij dit geraamte opgehangen in de tentoonstellingsruimte van zijn werk bij Hedah. Je ziet daar 'het proces van het analyseren en onderverdelen.' Dat is een mooi voorbeeld van hoe het *werk* en het *werken* hier residency heeft.

## Getuige

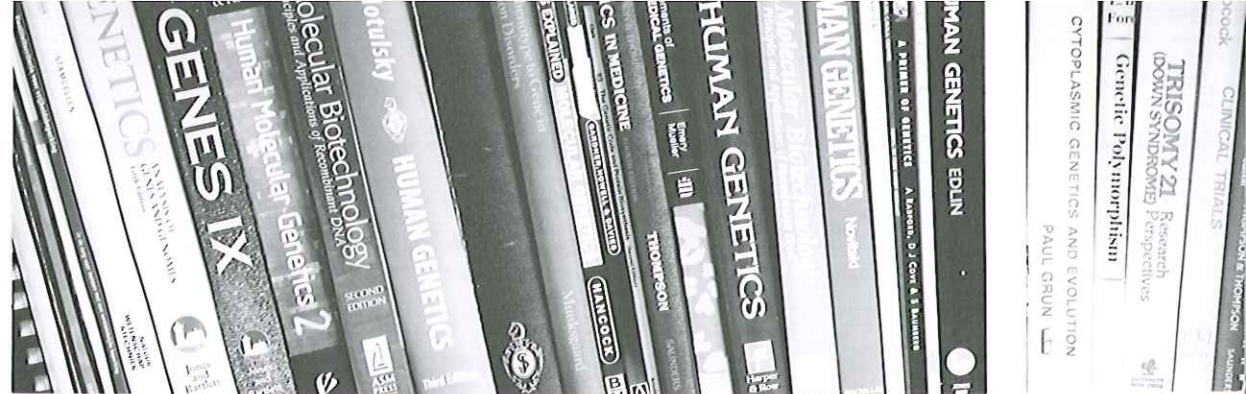
Daarnaast leiden Janssen's werk en Mullican's onderzoeksplannen weer tot 'andere ideeën,' bijvoorbeeld het heel prille plannetje om een boek te maken. Daarin zou dan misschien het materiaal dat Janssen produceert opgenomen kunnen worden. Kinoshita benadrukt hoe de duur van de residency maakt dat anderen die geïnteresseerd zijn in zijn werk, aankloppen. 'Er ontstaat zo samenwerking tussen Hedah, de Jan van Eyck, Matt Mullican. Dat vind ik waardevol.' *If I Can't Dance, I Don't Want To Be Part Of Your Revolution* (een platform voor performance gerelateerde praktijken in de beeldende kunst) wil bijvoorbeeld graag aanhaken. Om zulke uitwisselingen te krijgen, zegt Kinoshita, moet je 'tijd laten verstrijken. Je kunt niet op een knop duwen, het moet kunnen ontstaan. Dan merk je dat het zin heeft om die tijdsinvestering te doen.' Niet alleen voor Janssen, die onderdeel is geworden van de residency, maar net zo voor andere jonge kunstenaars die verbonden zijn aan Hedah is die tijdsinvestering van belang. 'Voor hen is het spannend om te zien hoe zoiets verloopt' benadrukt Kinoshita. 'Zij krijgen het mee en zijn getuige van dat proces. Dat is misschien een klein effect, maar wel super!'

Koen Brams & Dick Dirk Pultau (2009) 'Kunst en Samenwerking. Een gesprek met Matt Mullican,' *De witte raaf* 24(139), pg. 26-29.

Suchan Kinoshita (1998) *Meaning is Moist*, (S.M.A.K., Gent & Chisenhale, Londen), SDZ: Gent.









# MET EEN MUIS

Een gesprek met

JOEP GERAEDTS

—  
ALS JE IEMAND WILT  
EREN DAN MOET  
HET BIJZONDER ZIJN,  
NIET ZOMAAR,  
HUP EN KLAAR.  
—

Zijn dochter moet nog net op de basisschool hebben gezeten. Haar vader is Joep Geraedts, voorzitter van de vakgroep Genetica en Celbiologie aan de Universiteit Maastricht en oprichter van het destijds zeer controversiële centrum voor pre-implantatie genetische diagnostiek in Maastricht. Zijn genetisch onderzoek bij IVF embryo's riep ook toen al heftige ethische vragen op. Hij herinnert zich dat 'mensen vonden dat wat ik met de mens wilde doen, dat ik dat maar met een muis moest doen.' Maar zijn dochter dacht: 'Wat geeft de mens het recht om zo maar te zeggen dat je dat met een muis mag doen? Ze is nu zesendertig, vegetariër en dierenarts en ze heeft mij toen wel aan het denken gezet. Aan die embryo's kun je niet zien of ze van de mens of van de muis zijn, dus waarom zou je met de muis alles mogen en met de mens niets?'

### Aimabel

Het vergt niet zo veel fantasie om deze herinnering te koppelen aan de winnaar van de Peter Debeyeprijs in 2004. Samen met juryleden Ronald Plasterk en Marten Hofker droeg juryvoorzitter Geraedts Allan Bradley voor deze prijs voor. Allan Bradley, net als Geraedts geneticus, werkt namelijk veel met muizen. Het juryrapport vertelt ons dat hij zogenaamde *knockout* muizen ontwikkelde. Hij gebruikte de embryonale stamcellen van deze dieren die genetisch gemodificeerd konden worden om te achterhalen welke genen betrokken zouden kunnen zijn bij ziektes zoals kanker.

Geraedts somt de kwaliteiten van Allan Bradley op. 'Hij was redelijk jong in een nieuw vakgebied, hij heeft een nieuw idee helemaal verder ontwikkeld, hij heeft het toepasbaar gemaakt, anderen daarbij betrokken en het ook nog breed uitgedragen.' En daarbij, vertelt Geraedts, bleek hij een aimabel mens. 'Hij kwam niet even een prijs ophalen. Nee, hij maakte er echt iets van. En hij heeft echt genoten. We hebben met hem en zijn vrouw rondgewandeld in Maastricht. Zoals dat gaat, langs de Onze Lieve Vrouwe Basiliek, de Sint Servaas, een Maastrichtse kroeg... Ze vonden dat echt heel leuk.' Geraedts kijkt even rond in zijn kamer, vagelijk op zoek naar een prikbord. 'We zijn niet zo lang geleden verhuisd en op mijn oude kamer hing een bedankkaartje van hem, dat hij het zo leuk had gevonden.' Later vindt hij niet dit briefje, maar wel een e-mail van Bradley. De volgende dag hadden ze nog gewandeld in de binnenstad, schreef hij, *'enjoying the churches and their collections of old body parts, the little boutique shops and a peaceful lunch without our children.'*

### Collega

En zo feestelijk hoort het te zijn. 'Als je dan iemand wilt eren dan moet het bijzonder zijn, niet zomaar, hup en klaar. En dat was het ook niet. De prijs werd uitgereikt in de Sint Janskerk tijdens de jaarlijkse diesviering. Dat is altijd wel een bijzonder moment met veel mensen uit de universitaire gemeenschap, de regio, de politiek. Dan zijn er toch een heleboel mensen die komen luisteren

naar een laureaat.' En daarmee wijst Geraedts op een tweede effect van een onderscheiding. Als het goed is, doet een eerbetoon niet alleen iets met de winnaar, maar ook iets met de instelling die hem uitreikt. 'Bradley heeft toen hij in Maastricht was een heel voortreffelijk verhaal gehouden in een grote, goedgevulde collegezaal. Alleen dat was al de moeite waard, want normaal komt zo'n man niet zo snel.' Daarnaast heeft één van zijn collega's nog steeds contact met hem en dat dateert uit die tijd.

### Vergelijkbaar

Na de ceremonie in Maastricht is Allan Bradley niet ineens Hustinxmuizen gaan ontwikkelen. Hij heeft geen vakantiehuisje in Zuid-Limburg gekocht. Zijn onderzoek was geen Nobelprijs waard (al vond de jury hem op een gegeven moment wel zo ongeveer Nobelprijs waardig - zie Timmermans 2004), Bradley haalde CNN noch het NOS journaal. Maar hij was wel blij en het heeft tot contacten geleid tussen de winnaar en de universiteit in Maastricht. Dergelijke misschien kleine, maar toch fijne gevolgen zijn voor Geraedts om nog een heel andere reden actueel. Met de Peter Debyeprijs in het achterhoofd, googelde hij laatst nog naar de website van de Hustinxstichting. 'Ik ben namelijk net voorzitter geworden van, hoe zal ik het zeggen, geen concurrerende...' Geraedts glimlacht, 'maar een... *vergelijkbare* stichting.' Deze organisatie wil Eugene Dubois in het zonnetje zetten. 'Hij was een multidisciplinair, innovatief academicus en er is volgens mij niet veel gedaan in deze regio om hem te eren.' Twee weken geleden zaten de verse bestuursleden bijeen om te brainstormen. 'Een wisselleerstoel misschien? Of iets als een Duboisroute door de regio? Een prijs? Ik dacht, eens kijken wat zo al gebeurt op dat gebied en zo kwam ik bij de site van de Hustinxstichting.'

Toch is er wel degelijk onderscheid te maken tussen Hustinx en Dubois. 'Edmond Hustinx was een industrieel en Eugene Dubois een echte academicus. Dat zijn toch twee werelden. En kijk. Wij moeten ons nog buigen over de financiën en

dat is een groot verschil met de Hustinxstichting!' Dan is er de geboorteplaats. 'Edmond Hustinx is in Maastricht geboren en Dubois zo'n tien kilometer verderop en nog geen vijfhonderd meter van waar ik nu woon, in Eijsden.' Geraedts lacht breed. 'We hebben het er met het bestuur over gehad, misschien is dat iets waardoor de Maastrichtenaar al bij voorbaat zegt, nou nee...'

De kersverse bestuursvoorzitter ziet hiernaast serieuze overeenkomsten in beide initiatieven. Allebei willen ze uitdragen dat de regio belangrijk is. En beiden zoeken verankering in de universiteit, bijvoorbeeld door middel van leerstoelen of prijzen. 'Misschien,' zegt hij 'is het goed als ik mezelf eens uitnodig om met het bestuur van de Hustinxstichting te gaan praten.' Bij deze.

### Controverse

Op de site zag Geraedts dat de Peter Debyeprijs in 2011 weer zal worden uitgereikt. Hij is daar blij om. In 2006 ontstond een fel debat nadat in *Vrij Nederland* gesuggereerd werd dat de Maastrichtse Nobelprijs winnaar Peter Debye een beetje fout zou zijn geweest voor de oorlog. Paniekvoetbal vermengde zich met een serieus historiografisch en moreel debat over de vraag hoe je goed kunt oordelen over gedrag in de Naziperiode. De huidige tussenstand? Nader onderzoek (van onder andere het NIOD en een commissie onder leiding van Jan Terlouw) stelt dat het wel meevalt en maant om een op volledige feiten gebaseerd, genuanceerd, en door contextualisering gevoed, oordeel te komen. De Universiteit Maastricht heeft zich van de prijs gedistantieerd. De Universiteit Utrecht kwam terug op haar besluit om het Debye-instituut een andere naam te geven. En de Hustinxstichting zal de prijs als gezegd weer uit gaan reiken. (Zie bijvoorbeeld: Advies Terlouw Commissie 2008; Eickhof 2007; Rispen 2006a, 2006b.)

Geraedts vindt het 'een heel domme zet van onze universiteit dat ze die prijs toen zomaar uit handen heeft gegeven. Natuurlijk voel ik me er ook niet prettig bij als voorzitter van de jury die hem toen in 2004 voor het laatst heeft uitgereikt. Daarna mocht het niet meer en dat vind ik jammer.' Hij vond meteen al 'dat er geen reden was om de prijs niet meer uit te reiken.' De discussie over mens en muis nog in het achterhoofd, weten mensen die het werk van Geraedts kennen dat hij 'de controverse niet schuwt.' In deze controverse had hij 'de andere kant gekozen, misschien om de discussie erover nog verder vorm te geven. Sterker nog, ik zou zelfs graag weer gevraagd worden voor de jury, juist om dat punt te maken!' Zelf heeft Geraedts al eerder uitgelegd dat de prijs rouleert langs verschillende vakgebieden. Misschien dat het dus nog even duurt voordat zijn vakgebied weer aan de beurt is.

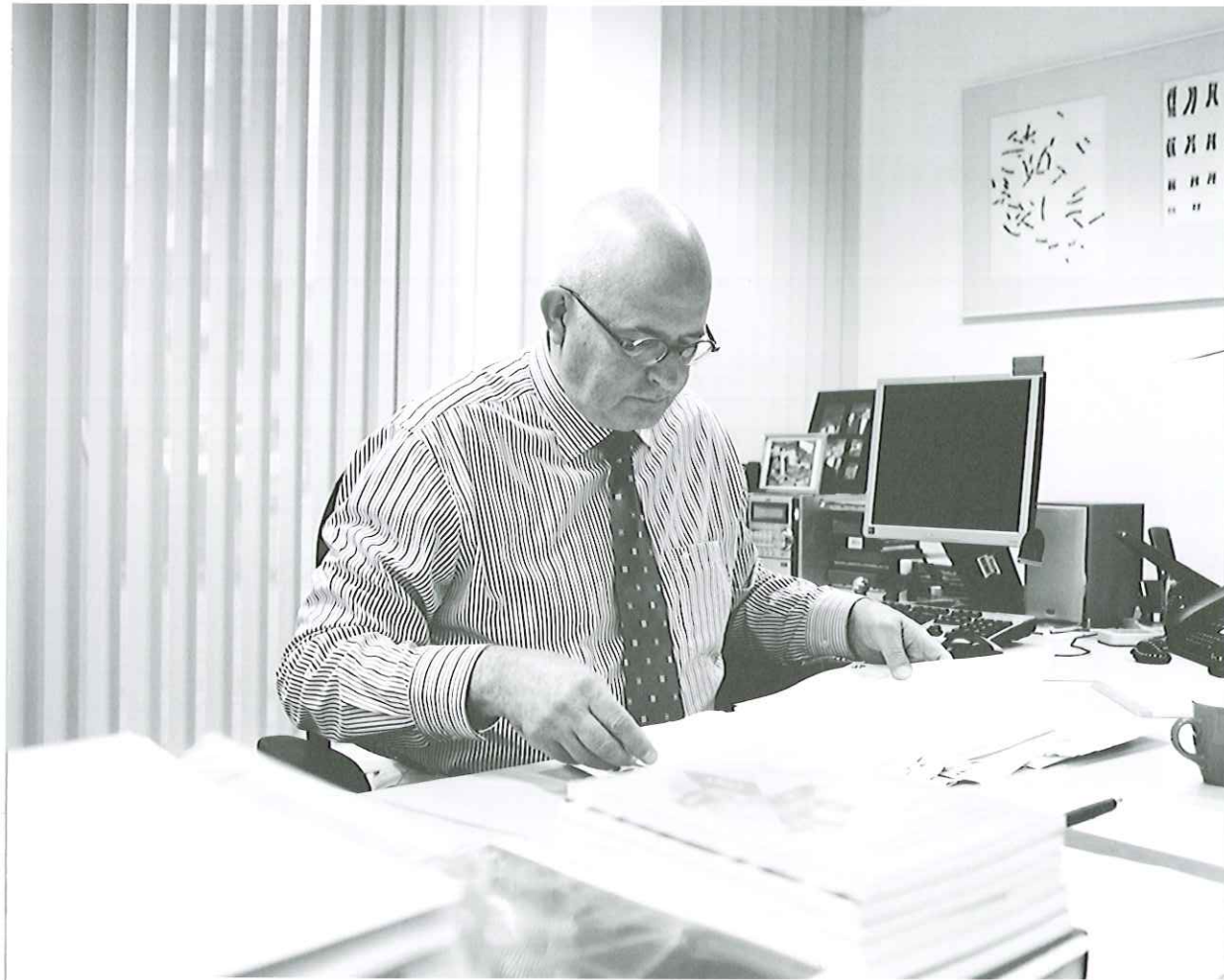
Advies van de Commissie Terlouw, Januari 2008, (bezoekt op 28 oktober 2010):  
[www.hustinxstichting.nl/nederlands/-peter-debyeprijs/](http://www.hustinxstichting.nl/nederlands/-peter-debyeprijs/)

Martijn Eickhoff (2007) *In naam der wetenschap?*  
*P.J.W. Debye en zijn carrière in Nazi-Duitsland*, Amsterdam: NIOD.

Sybe Rispen (2006) 'Peter Debye, nobelprijswinnaar met vuile handen,' *Vrij Nederland* 28 januari.

Sybe Rispen (2006) *Einstein in Nederland*, Amsterdam: Ambo.

Maurice Timmermans (2004) 'Debye Prize for geneticist Allan Bradley,' *Observant* 8 januari.



—  
WAAROM  
ZOU JE MET  
DE MUIS ALLES  
MOGEN EN  
MET DE MENS  
NIETS?  
—

